

BELAISEL D.

L. GUARDIN S.

ՄԱՍԻՆ ՀԱՅՈՒԹԱՆԵԱՅՑ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Բ

ԿԵՆՅԱԳՈԳՈՒՏ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՅՑ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՖ Զ. — ՅՈՒՆԻՍ — 1860,

ԹԵՇԻՌՈՒԱՅ,

ԵՏՎԱՐԱՆԻ ԿԱՐԴՎԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ,

ՅԱԽԱԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՅ ԱՄՍԱԳՐՈՅ ԻՍԿԶԲԱՆ ՅՈՒՆԵՍԻ.

ԱԳՈԽ.Ի.Յ.

անց Մելքոն. * (1)
անց Պողոս.
և Գասպար.
և Վահի.
որդեան Շահնազար.
մաց Մատրես.
ուժան Աւետիս.
առջան Քրիստովոր. *

ԱԳԻՄԻՐՄԱՆ.

ծատրեան Մելքոն *
յինակ).
մատրեան Շերօն. *
ուն Մանուկ.

ԱՃՏԵԽԹԱՆ.

քեանց Գրիգոր. *
անց Սարգս. *
գևանց Ալեքսանդր. *
ալեանց Գրիգոր.

անց Սարգիս.
ըկեանց Գրիգոր. *

իւնանց Բաղդասար.
ասինանց Գարբեկ. *

իւնանց Սկրտչի.
մանց Սկրտչի.

մանց Ստեփանոս.
որեկեանց Միքայէլ.
սրինանց Ցուրիս.
ունանց Վատրես.

ունանց Խաղատուր.
որեկեանց Մատրես.
ունանց Վահի.
ուրեկեանց Աւետան.
ունիսանց Ցակոր.

ԱԽԵՅ.Յ.

ուռերեան Յարութիւն.
անձան Ցովհաննես Ք.

ուսածարեան Դիտնեխոս.
ուրես Կրիգոր Ք.

այսինանց Ցովհաննես.
ուրակ. Ուսումնար. Հայոց.
առունեանց Մարտիրոս Ք.
անձանց Սարապետ.

որակինանց Ցամոր.
ուրինանց Ցովհաննես.
անձանց Սարգիս.
ունեանց Ցովհաննես.

ունանց Սարգիս.
ունեանց Ցովհաննես.

ԱԱՄԱՍԻ.Յ.

ուղեան Երկրայան.
իկողիսանց Ցովհաննես.

ԱԱԼԵԱՆԳԻ.Յ.

Կարապետան Մկրտիչ.
ԳՐԻՄԻՐՈՒԹՈՒՅ. *

անձան Կարապետ Ք.
մձան Ստեփան. *

ինձան Գալիք Ք.
մուլեան Խաղատուր Ք.
սկեան Մկրտիչ. *

ԵԱՅ.Յ.

լուսեան Ցովհաննես.
բազաշեան Խաղատար.

անխութեան Ստեփան.
որսեան Մելքոն.

ԵՅԱ.Յ.

ուպարոնեանց Յարութիւն. *

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ.

թանգարան Վերծանութեան.

ԵԽՊԱՏՐԻԱ. (Ա-021,Ե-1).

խանձեան Ցովհաննես.

Համբ-Պատիկան Ռափայէլ.

Մուրատեան Միքայէլ.

Պուռնավիկան Ռափայէլ.

Սկեկրեան Ցակոր.

ԵԽՑԱ.Յ.

Ակամիերտեանց Մելքոր - Ցովհաննես - Ցակոր.

թարխան Սուրբավեան Եւստարես.

Ամերիանանց Մկրտիչ.

ԳՄԻՒԹԵՆԻԱ. *

Ազգային Հոգարաքուք (5 օրինակ).

Խուսութեան Ցովիկի չէկէսի.

Կոստանդնուպ Գալուստ.

Պարտազարեան Դուկաս.

Պարտիզանանց Գրիգոր.

Ա-ՀՄԻՄԱՆԵԽ. *

Աղամիիրեան Գրիգոր Վ. *

Թաղիանոսեան Սուրբաս.

Է-ՕՏԻՄԵՆ. *

Լուսաւորչեան Ազգային Դպրոց.

ԹԱՅՂ.Յ.

Փողովարան Վաճառականաց.

Թ-ԷՄՐԱ. *

Ասվատութեանց Սարգիս. *

Թ-ԷՈՒԱՍԻ. *

Արամանեան Բարսեղ. *

Ավեանավան Ալեքսանդր. *

Ավեանավան Ցովհաննես.

Ավեանավան Պետրոս. *

Ավեանավան Մարգիս. *

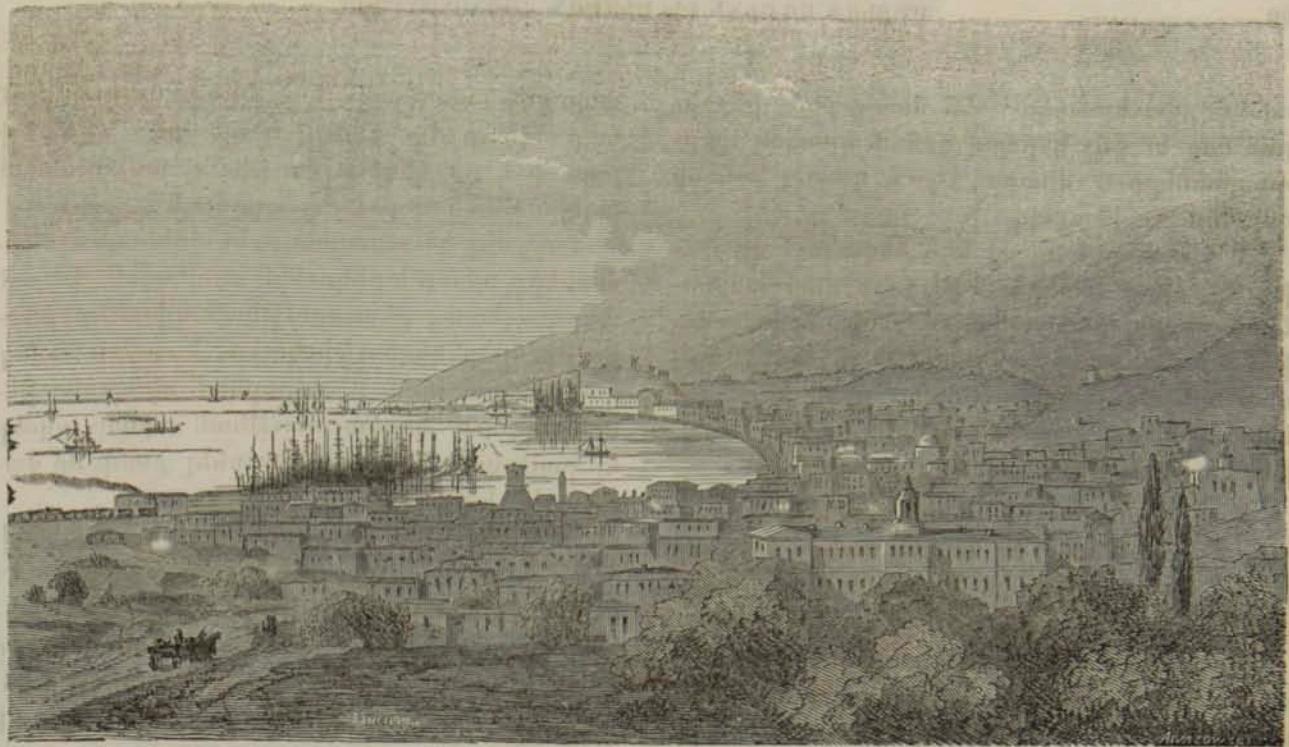
Ավեանավան Ցամուկի. *

Ավեանավան Սարգիս. *

Ավեանավան Հայոց.

Ավեանավան Մարտիրոս. *

Ավեանավան

ՄԱՍԻՎ ԱՂԱԲՈՒ

ԵՒՐԱՆԱՀԱՅՈՍՏԱՆԵԱՅ

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԿԱԹՈԼԻԿՈՒԹԻՒՆԸ.

Բ.

Հարցուցեր էինք առաջին յօդուածին մէջ (*): թէ արդեօք Մխիթարեանք չորս վարդապետաց որ խօսքերէն կամ որ գրուածքէն առիթ առեր են կասկած ձգելու ուրիշներուն սիրաը թէ նոքա մարմնով միայն իրենցու զատուեր են, իսկ մտքով եւ սրտով իրենց հետ մէկ են:

Ձե՛ն կրօնար բաել թէ առիթն այս է որ բոլ կեցեր են վարդապետները մինչև ցայծմ, այսինքն ոչ խօսք մը ըրեր են Մխիթարեանց զաւանած կամ ցուցուցած կաթողիկոննեանք դէմ, եւ ոչ տող մը բան գրած են.— Նոցա քարոզութիւնները լողիները կենդանի, զրուածքները տպագրուած են բայ մեծի մասին:

Ձե՛ն կրօնար բաել թէ իրենց հետ կամ իրենց նման կաթողիկներու հետ մտերմական թղթակլցութիւններ ունին.— զիտեմք որ այնպիսի զադանիքները դուրս հանելու պատրաստ են իրենք:

Ձե՛ն կրօնար բաել թէ իրենց կաթողիկութեանը եւ բնդիանրապէս կաթոլիկաց վրայ սեսմուած պակասութիւնները պարտքելու կամ արդարացընելու աշխատեր են վարդապետները.— ոչ ապաքէն այդ արուեստը իրենց կարողութենէն վեր եւ իրենց խղճմտանքին հակառակ տեսածներնուն համար է որ բաժնուեցան նեռացան անոնցմէ վարդապետները:

Ապաուրեմն իրաւունք ունէինք հարցընելու թէ անոնց սրտով Մխիթարեան եւ կաթոլիկ լինելուն ինչ ապացոյցներ ունեին իրենց ձեռքը:

Բայց մեր թողումք Մխիթարեանները, նայինք թէ ազգայնոց կարծիքն ու զատատանը ինչ է այս բանիս վրայ:

Անոնք որ „Յայտարարութիւն անցից Մուրատեան վարժարանին“ բառած զիրքը արժանաւոր մասրութեամբ չեն կարգացած, և „Պատմութիւն եւ պատճառք Վերապարձի երից Վարդապետաց“ անունով տեսրակը եւ

(*) Տես բիւ Դ. էջ 44—47:

անոր „Յաւելուածը“ չեն հասկրցած, ինչ իրաւամբ եւ ինչ կերպով կրնան զիտնալ վարդապետներուն միտքը, կամ դատել անոնց գործերն ու խօսքերը:

Ա՞վ տռւեր է նոցա այն հեղական զիտութիւնը՝ որով հասկրնան թէ չորս վարդապետներն առանց կարօտ լինելու հացի, աշխատութեան, փառաց եւ հանգստութեան՝ ինչո՞ւ համար այնշափ թշնամութեանց, բամբասանաց, կատկածանաց, զրպարտութեանց, բռնութեանց, խաբեռութեանց զո՞ւ ըրին իրենք զիրենք:

Թող կարդան ուրեմն այն զրուածքները եւ ուղիղ հասկրնան, եւ անկեց ետքը կրնամք յուսալ որ կարող լինին դատաստան կտրելու արդարութեամբ:

Խոկ եթէ զոնուին այնպիսի բարեմիտներ որ արդէն կարդացեր ու հասկրցեր են այն զրուածքները, եւ դարձեալ կհաւատան Մըխիթարեանց ըրած զրպարտութիւններուն, պէտք է ըսել թէ երդում ըրած են բարոյն չար ըսելու եւ լուսոյն խաւար: Ինչ ըսեմք այնպիսեաց:

Եւ ահա ուր ուրեմն բերանը կրանայ անդիէն Միխիթարեան կաթոլիկը եւ կպատասխանէ մեզի. „Այն տետրակենէրը կարդամք չկար, դամք՝ մեք լաւ զիտեմք թէ այդ վարդապետ, տաց վերադարձը անկեղծ մտօք չէ եւ չը, կրնար լինել. Եւ ասոր առաջին եւ զիտաւոր, ապացոյց այս է մեզի համար որ զոցա ինչ, զովելի բնաւորութեան տէր եւ ինչպէս հարազատ Միխիթարեան եւ ջերմեռանդ կաթոլիկ եղածը աղէկ զիտեմք. արդ ինչպէս կրնայ լինել որ այնքան փոխուին եւ հեռանան իրենց վկայեալ յատկութիւններէն, որ նաև հակառակ ելլեն բանիւ եւ զրով թէ Միխիթարեանց եւ թէ առհասարակ ամենայն պապականաց“:

Վարդապետները պէտք է շնորհակալ լինին Միխիթարեանին այս վկայութեամբ՝ միայն անոր համար որ ինքն իւր խօսքով կքանդէ: իրեն կարծիքը, եւ սուտ կիսնէ: իրեն ըրած զրպարտութիւնը: Եւ յիրաւի:

Եթէ այն վարդապետներուն բնաւորութիւնը աղէկ ու զովելի ճանչցերէին Միխիթարեանք, միթէ չէին ճանչցած նոցա անկեղծութիւնը. միթէ չէին վկայեր թէ անոնց արդարացի համարձակութիւնն ու հեռատես ճշմարտափրութիւնն էր որ պատճառ եղած էր միաբանութեան մէջի զիտաւոր եւ ծանր պաշտօնները անոնց յանձնելու տարիներով: Խոկ եթէ նոցա բնաւորութեան հիմք կեղծաւորութիւն էր, ոչ

ապաքէն ամենապարասելի բնաւորութեան տէր պէտք էր ճանչնալ զանոնք. վասնզի յայտնի է որ կեղծաւորութիւնը ամէն տեսակ աղէկութեան որդն է՝ փացընողն է:

Բայց մեք կհաստատեմք, եւ ամենայն ճշմարտասէք պէտք է ընդունին եւ վկայէն, թէ այն վարդապետաց բնաւորութեան զիտաւոր յատկութիւնը անկեղծութիւնն էր, եւ անոր համար զատուցան ելան Միխիթարեան միաբանութիւնէն՝ յորում կեղծաւորութեան ախտը սկսեր էր բաւական կոտորածներ ընել քանի մը ժամանակէ խիեր:

Երեք եւ չորս վարդապետներուն ատենով հարազատ Միխիթարեան եղածը ճշմարխտ է, եւ անկեց եւս յայտնի է որ չորս ալ Միխիթարեան միաբանութեան օգտին համար իրենց կեանքը զրած լինելնին գործով ցուցուցեր են:

— Այս, կըսէ Միխիթարեանը, եւ կհարցընէ թէ ուրեմն ինչպէս կրնան այնքան պաղիլ այն միաբանութենէն որ մինչեւ պատերազմին ալ անոր դէմ իբրեւ անհաջող թշնամիք:

Կպատասխանեմք թէ այն վարդապետաց Միխիթարեան միաբանութեան վրայ ունեցած սէրն ու անձնանուէր աշխատանքը միթէ Միխիթարեանց համար էր. ոչ ապաքէն ազգին համար՝ որոյ օգտին հիմնուած ու կազմուած զիտէին այն միաբանութիւնը: Զարմանք չէ ուրեմն որ երբ տեսան վարդապետներն որ ազգին վնասակար է Միխիթարեան միաբանութիւնը՝ իրեն կեղակարծ եւ կեղծ վարմունքովիք, մասնաւանդ այս ժամանակներս, պախարակեն անոր, եւ ուրիշներուն ալ ճանչցընեն անոր պակասութիւնը:

Եւ ովկ կրնար իրաւամբ բռնադատել զիրենք որ առաջնոյն պէս հարազատ եւ հաւատարիմ մեան Միխիթարեանց միաբանութեանը:

Իրաւ է ուրեմն այն վարդապետաց բնաւորութեանն ու առ միաբանութիւնն հաւատարիմ լինելուն համար տրուած վկայութիւնը: Բայց նոյն վարդապետներուն ինչ աստիճանի շերմեռանդ կամ պաղ կաթոլիկ եւ պապական լինելուն ինչպէս կրնայ նոյն վկայութիւնը տալ Միխիթարեանը:

Պապականութիւնը միշտ ատելի եղած էր այն վարդապետաց, ինչպէս նաև ուրիշ շատ Միխիթարեանց. սակայն վախճանով որ եթէ ատենէ դուրս յայտնեն իրենց ատելութիւնը՝ կրնան միաբանութեան Հռովմայ տիրապետական պահանջմունքներէն քաշած ենդութիւնները աւելցընել, եւ ազգին մէջ անպտուղ եւ վնասակար խոռվութիւններ ել-

վերւ պատճառ լինել, կը լուի ու կհամբերին, թէպէտեւ մէկ կողմանէ ալ անդադար կաշխատէին որ միաբանութիւնը բոլորովին գերի չինի պապական բոնակալութեան:

Խոկ երբոր զատուեցան ելան իրաւամբ այն միաբանութենէն, ուր կմնար այնունետեւ իրենց կարծեցեալ կաթոլիկութիւնը եւ զերմեռանդ պապականութիւնը:

Բայց մեք այս ալ հարցընեմք Միսիթարեանց: Եթէ իրենք այն չորս վարդապետները անզեղ եւ անդարձ պապականներու տեղ դրած են, միթէ իրենք չէին քարոզողն ու ամէն տեղ հոչակողը թէ այն վարդապետները բողոքական (փրօթեսթան), եւ բողոքականներէն ալ աւելի թուլահաւատ են:—Ասոր պատախանը իրենք չեն ուզեր տալ. բայց գիտնան որ յայտնի է մեզի իրենց քաղաքականութիւնը (փոլիրիշ):

Գիտէին Միսիթարեանք որ այն տարիները Տամկաստանի մայրաքաղաքին բնակիչ Հայերը երկու բանակ բաժնուած՝ կպատերազմէին իրարու դէմ. մէկը միւսին բողոքական կըսէր, եւ նա անոր կարողիկ, թէպէտեւ իրօք ոչ սա կաթողիկ էր, եւ ոչ նա բողոքական: Այն կռուոյն ժամանակը աշխատեցան Միսիթարեանք որ կաթողիկ համարեալ մասը ծածկաբար իրենք որսան, եւ իրաւընէ կաթողիկ ընեն. ուստի ամենայն ջանքը ըրին որ չորս վարդապետները գոնէ ազգին այն մասին ատելի լինին, որովհետեւ այնպէս ընկած էր բանն որ անոնք այն միջոցին բողոքական համարուած մասին պաշտպանութիւնն ու օգնութիւնը կվայելէին:

Խոկ երբ տեսան կամ մտքերնին զրին՝ թէ կրցան փոքր իշատէ ատելի ընել զանոնք ազգին կաթողիկութեան հակամէտ երեւցող մասին, պէտք եղաւ աշխատիլ որ միւս բազմաթիւ մասին ալ ատելի ընեն. ուստի սկսան ուղղակի եւ անուղղակի քարոզել թէ վարդապետները առաջուան պէս կաթողիկ են, եւ անոնց միաքն ու ջանքն է զշայերը կաթողիկ ընել: Յայտնի բան է որ այս զրպարտութիւնն ալ նոյնչափ ոյժ ունէք՝ որչափ առաջինը. բայց պապական ողուզ տողորուած երեսին ամէն դիմակ կյարմարի. ամօթք այն Հայերուն է որ այնքան փորձերէն ետքն ալ նոցա խօսքերէն խարուիլ ուզեցին կամ խարուիլ ձեւացուցին, եւ սկսան կատկածանօք նայիլ վարդապետաց ազգային անձնանուէր աշխատութեանցը վրայ:

Միսիթարեանց մի միայն նպատակն էր՝ նախ զպապականները արգիլ որ այն վարդա-

պետաց բռնած ճամբուն չնետելին, եւ երկրորդ՝ լուսաւորչականաց միաքը պլաստրել որ զանոնք սիրով չընդունին եւ անոնց վրայ վրատանութիւն չունենան. այս վախճանին հասնելու համար պէտք էր որ ձայն հանէին թէ վարդապետաց ըրածը կեղծիք է, դիտաւորութիւնը ծուռ եւ բռնած ճամբան վնասակար:

Հիմա տեսնեմք թէ մեր լուսաւորչական Հայերուն մէջէն որոնք հաւատացին կամ հաւատացող երեւցան Միսիթարեանց զրպարտութեանը: — Առջի բերանը՝ բաց իկաթողիկութեան հակամէտ եւ Միսիթարեանց կուրօրէն հաւատող քանի մը անձանցմէ ոչ ոք հաւատաց. ուստի եւ համարձակ կարելի է ըսկը որ զրեթէ բոլոր ազգն ալ ուղիղ սրտով եւ աներկեւան վստանութեամբ սէր եւ մեծարանք ցուցուց այն վարդապետներուն. մանաւանդ որ Միսիթարեանց վերջին ժամանակները ազգին դէմ հրատարակած յայտնի թշնամական եւ հախատական գրուածքներն ու յայտարարութիւնները ամենուն աշքին տողեւն էին եւ ամենուն սրտին մէջ իրաւացի ատելութիւն մը ձգեր էին անոնց դէմ:

Կամաց կամաց ազգին մէկ մասը կարծես թէ մոռցաւ այն մէկ երկու տարի առաջ հանդիպած զրեթէ ազգային յեղափոխութիւնը: Եւ թէպէտ ազգը ամենայն սիրով յանձնեց այն վարդապետներուն իւր զաւակաց դաստիարակութիւնը (որ ամենամեծ վստանութեան անտարակուտիւն նշան էր), բայց միանզամայն երկու ականջին գոնէ մէկը բացաւ Միսիթարեանց եւ նոցա արքանեակներուն նախանձու եւ թունայից խօսքերը լսելու, որով շատին միաքը չծրուեցաւ ալ նէ պլաստրեցաւ: Եւ ան այն պլաստրութեան մէջ ստրկի եւ կուսակցութեան որսորդութիւն ընելը շատ ախործելի երեւցաւ. քանի մը բախտախնդիր, ինքնահաւատան, վայրահաջ եւ կուտասէր մարդկանց, որ առաջին յօդուածին մէջ յիշուեցան, եւ որոց աչքին փուշ եղած էին չորս վարդապետաց տրուած պատիւթերը, օգնութիւնները, գովեստները:

Բայց խօսքերնիս ակամայ երկրնեցուցինք մեք Միսիթարեանց մասնաւոր հակառակութեանը վրայ չորս վարդապետաց դէմ. յաջորդ յօդուածին նողումք տեսնելը թէ Միսիթարեանք խկզքանէ նետէ բնչպէս վարուեր են մեր ազգութեանը նետ, այսինքն թէ ինչ կերպով եւ ինչ գէնքերով պատերազմեր է իրենց պապականութիւնը ազգին հայութեանը դէմ:

ՆԱԽԱՇՈԽ ՉԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.

→ԶՅՈՒ←

Իրաւ է արդեօք այն խօսքն որ կըսուի թէ ինչպէս որ մասնաւոր մարդկանց մէջ ամէնքը հաւասարագէս ազատ չեն նախանձու ախտէն, այլ մէկը աւելի նախանձու է և միւսը պակաս, ախտէս ալ ազգ ազգէ աւելի կամ պակաս նախանձու կրնայ լինել:

Մեզի կերեւնայ թէ իրաւ է այն խօսքը, բայց աւելի այն ազգաց վրայ որ աչքերնին սովորած չէ մէշերնին իրարմէ բարձր, իրարմէ պատուաւոր, իրարմէ նարուստ մարդիկ տեսնելու, եւ մըտքերնին դրած են թէ ամէն մարդիկ նաւասար են եւ նաւասար պէտք է լինին մէկմէկու՝ ոչ միայն աստուածային եւ մարդկային իրաւանց առջեւը, այլ եւ խելքով, պատուով, աստիճանով, հարսաութեամբ եւ խիստութեամբ:

Ասոր համար է որ հին եւ նոր ժամանակներն ալ աւելի այն ժողովրդոց մէջ երեւած են նախանձուն վհասները՝ որ կամ նախարակապետական կառավարութիւն ունին, եւ կամ ազգային սեպահական կառավարութիւն մը չունին:

Այս ընդհանուր տեսութիւնը այնու դիտմամբ լիիցեցինք այս տեղ որ նախանձուն ազգակործան չարութեանը վրայ ինչ որ պիտի ըստմք՝ ուղիղ մոքով հասկընան մեր ընթերցողները, եւ իրենք իրենցմէ յարմարցընեն թէ ազգային զործողութեանց եւ թէ մասնաւորաց զործերուն, եւ մասնաւոր ամէն մարդ յարմարցըն իրեն անձին՛ եթէ այս ախտին նշանները կտեսնէ օրտին մէջ:

Սրդ ինչ է նախանձը (փախլութիւնը), եւ նրն է նախանձու (փախխլ) ըստելու մարդը:

Առամ Սմիթ անունով անգլիացի հեղինակը այս պարզ ասմանով կհասկըցընէ նախանձուն ինչ լինելը. „Նախանձը այն կիրքն է, կըսէ, որով մարդս գէշ աչքով կնայի այն ամենայն մարդկանց վրայ որ իրաւունք ունին ուրիշներէն վեր զրուելու”։ Ասոր համար է որ մեր լեզուին մէջ յարակնորին կամ յաշակն ալ կըսուի, եւ նախանձուը յարակն կամ յաշակն, այսինքն գէշ աչք ունեցող։

Մէկ կիրք մը չկայ որ նախանձուն չափ գարշելի լինի. վասնզի ուրիշ ամէն կիրք իրեն համար զուարձութիւն մը ունի՛ իբրեւ միջոց կամ իբրեւ նպատակ. իսկ նախանձուն մի

միայն նպատակը ուրիշի թշուառութիւնը, ուրիշի վհասն է. Բարի մարդը կզարմանայ ու կզայրանայ՝ երբ կտեսնէ անզգամ ու ապուշ մարդկանց յաջողութիւնն ու երջանկութիւնը. իսկ նախանձուը կկատդի՛ երբ կտեսնէ բարեարոյ ու խելացի մարդուն երջանկութիւնը:

Բարկութիւնը, ուրը, ցանկութիւնը եւ ուրիշ ամենայն կիրքեր՝ մարդուս սրտին մէջ կվառին մէկ ժամ, մէկ օր, մէկ տարի, բայց նախանձը այնպիսի կրակ է որ գերեզմանին կափարիչովը միայն կմարի, այնպիսի ցեց է որ մարդուս ուկորները կուտէ կըկրծէ անդադար եւ մինչեւ խպառ։ Աւրիշ կիրքերը սփրաբար մինակ մինակ կտիրեն մարդուս սրտին. նախանձը չըամնուիր իւր արբանեակներէն, որ են ատելութիւն, զրպարտութիւն, բամբասանք եւ զաւաճանութիւն։ Աւրիշ ախտերը ցած ու մանր բաներով գոն կինեն. նախանձը միշտ կնայի որ աղէկ ու բարձր բաներն ապականէ. Մէկ խօսքով, նախանձու ախտը հպարտութենէ ու ցածութենէ, փառասիրութենէ ու անձնասիրութենէ ձեւացած զարշելի հրէշ մի է՝ թշնամի ամենայն առաքինութեան։

Նախանձը այն պակասութիւններէն չէ որ բնութեան մէջ են. ասոր ապացոյցը այն է որ կենդանիք իրարու վրայ նախանձիլ չունին։ Վախկուս նապատակը քաջասիրու առխւծին չնախանձիք, ոչ հաւը սիրամարդին վետուրեներուն եւ ոչ սարեակը սիխակին անոյշ երգերուն։ Նախանձու զազանը մարդկային ընկերութեան ծնունդն է, եւ որ օրն որ մարդս ուրիշին իրմէ վեր եղածը հասկըցաւ մտքովն ու ցաւեցաւ սրտովը, այն օրը ծնած է։

Ասկէց ալ կիմացուի որ նախանձը առաջ կրւզայ ոչ թէ մարդուս իւր վիճակէն տժզոն եղածէն ընդհանրապէս, այլ ինքզինքը ուրիշէն ցած, ուրիշէն պակասուոր տեսածէն։ Անոր համար հին ատենի մարդկանց եւ օտար երկրի բնակչաց ոչ ոք կնախանձի։ Կտեսնես որ աղքատը իրեն դրացւոյն յանկարծակի հարստանը տեսնելով՝ նախանձէն կճաթի. իսկ հարուստ սեղանաւորի մը կամ երկրի տէր մեծասունի մը ունեցած հանգստութիւնը անոր

ամենեւին նոզր չէ: Զինուորականը ամենեւին շնախանձիք կարդացողին պատուոյ հասնելուն, կարդացողին ալ փոյթը չէ որ զինուորականը նշան նշանի վրայ առնու. բայց սովորական գիւղուորը կնախանձի իւր զինուորակցին, հանարակ կարդացողն ալ իրմէ աւելի արժանաւորութիւն ունեցող կարդացողին: Բնական պակասութեան մը տէր եղող մարդն անզամ հայսանուո կիմնի սովորաբար, վասնզի կտևենէ որ ուրիշներն ալ իրեն պէս մարդ են, եւ սակայն իւր պակասութիւնները չունին:

Նախանձը այնպիսի սաստիկ ու կատաղի կիքը է որ ինքզինքը պարտրկեւչկրնար: Մէկը մէկալը կդատէ ու կդատապարտէ՝ առանց պատճառի եւ իրաւաց. ուրիշի պակասութիւնը մեծցընելու շատ վարպետ է, օմի լեզու է լեզուն՝ սոսկակի թունով լեցուն. որչափ որ զիմացինին արժանաւորութիւնը մեծ է նախանձուը այնշափ աւելի կիստիփ. ոչ աչքը լոյս կտևենէ, ոչ սիրոր զութ կմնայ:

Գոնէ ինքը նախանձուը հանգստութիւն ու երջանկութիւն ունենար. — ոչ երբէք: Իրեն կատաղութեան կրակին անդադար նիմթտուողը ուրիշի աղէկութիւնն է: Եթէ միայն մէկ երջանիկ մարդ մըն ալ գտնուի աշխարհիս երեսը, բաւական է նախանձուին անվերջանայի տանջանք տալու:

Այնքան ատելի բան է նախանձն որ ամենեւին երես չունի մարդկանց մէջ երեւնալու. եթէ ուզէ զուրս ելլել՝ պէտք է որ առաքինութեան մը զիմակը առնու: Իրեն թունախց լեզուին համար կրսէ թէ ձշմարտախոս է, իրեն չարանենգ օրտին համար կրսէ թէ արդարակր է, իրեն զժնեայ նայուածքին համար կրսէ թէ անայտ թնիք է: Հարցուք նախանձու անզամին՝ թէ ինչո՞ւ կիակուակիս այս մասնաւոր մարդուն. — վասնզի հասարակաց բարին կուզմէ, կրսէ: Ինչո՞ւ կիակուակիս այս ինչ աղէկութեան. — վասնզի աւելի մեծ աղէկութիւն կարհանջենմ, կրսէ: Ինչո՞ւ կիակուակիս այս ինչ բարի զործողութեան. — վասնզի մէջը ուրիշի անձնասիրութիւնն ու շահասիրութիւնը կտևենեմ, կրսէ: Նախանձուին առջնուը զովելի մարդ մը չկայ՝ որոյ վրայ ինքը պարաւի մուրը չքրսէ, սուրբ մարդ մը չկայ որ ինքը չանարգէ, տաղանդաւոր մարդ մը չկայ որ ինքը խօսքով զետին զետին չզարնէ:

Զարմանալին այս է որ նախանձուը շուտով կգտնէ իրեն խօսքին հաւողներ, իրեն չարութեանը օգնողներ. — վասնզի նախանձուար աւելի շատ է աշխարհիս վրայ քան թէ նախանձելին. եւ ինչպէս որ հին Յունաց Սոփոկլ բանաստեղծն ըսեր է, „Մեծամեծ մարդկանց նախատինք տուողը միշտ կգտնէ իւր խօսքին ծափ զարնողներ“: Նախանձուը ինքզինքը մեծ մարդու տեղ դրած լինելով, այս կրսէ ամենուն թէ ես անոր համար մեծամեծաց զէմ կիսոսիմ որ նոցա ախտերը կամ պակասութիւնները կտևենեմ. բայց իրեն բուն միտքը այս է որ ուրիշները վար զարնելով ինքը վեր ելլէ:

Նախանձու քալուածքը օձին սողալուն պէս ոլորտապտոյտ է. իւր թշնամոյն վրայ ոչ երբէք շիտակ յարձրկելու կիմամարձակի: Նատանզամ զիմացինին վրայ ընելու զրպարտութիւնը զովասանքով կոկրսի, եւ առաքինի մարդուն վեա հասցընել ուզած տեսնը կրսէ. „Յախն որ այն մարդը մէկ քանի մեծամեծ պակասութիւնները ունի. ինչ պիսի ընես. առանց պակասութեան ովզ կայ աշխարհիս երեսը“:

Մարդկային սիրոր ճանչցողին համար շատ խղճակի եւ միանզամայն զարշելի տեսարան է նախանձը. վասնզի նախանձուին զիսաւոր տանջանքներէն մէկն այս է որ աւելի կարտուի ուրիշի յաջողութեանն ու երջանկութեանը վրայ՝ բան թէ իւր զմբաղդութեանը. ուրիշին վրայ լած զովասանքին ամէն մէկ խօսքերը մէկմէկ թրի պէս կծակծրկեն իւր սիրոր, և մէկ աղէկութիւն մը չկայ որ տեսնէ ուրիշի վրայ ու աղէկութեան տեղ դնէ:

Նախանձը մարդու քունը կփախցընէ, ախորժակը կրկորէ, հանգստութիւնը կվերցընէ. անոր համար նախանձուին երեսը տրրտում ու տիտուր կիմնի, աչքերը խոր ընկած ու քովբատի ծած, ճակարը կինուած, բերանը կծկուած. ընքուիները վար կախուած, արտեւանունքը (թարթիշները) անդադար շարժման մէջ, քթին ծակիքը բաց, վերի շրթունքը դէպ իներս ու վարինը դէպ իդուրս ցցուած, եւ երկուքին վրան ալ կեղծաւորական ու հեղական անհամ ծիծաղ մը:

Թէ որ նախանձը ճանք ինւանդութեան ալ պատճառ ինի, ինչպէս որ շատ անզամ կըպատճի, ուրիշները դժուար կիմանան. ինքը

նախանձուն ալ շատ անզամ չնասկրնար պատճառք. ասկէց մեծ խեղճութիւն կրնայ լինել:

Իրաւունք ունի ուրեմն Թէոփրաստ յոյն փիլիսոփան ըսելու թէ „Դժբաղդ մարդուն վիճակը այնչափ ցաւալի չէ, որչափ նախանձութիւնը. վասնգի դժբաղդը չարչարողը իւր ցաւերն են, իսկ նախանձուն չարչարանք արւողը թէ ուրիշի աղէկութիւնն է՝ եւ թէ իւր թշուառութիւնը“:

Ի՞նչ է արդեօք նախանձին դեղը: — Այս ախտին դեղ գտնելը շատ զժուար է. վասնգի նախանձութը կպահէ իրեն ցաւը, եւ կշանայ ցուցընել որ ինքը շատ առողջ է: Ըսել է թէ նախանձը անբուժելի ախտերէն մէկն է, եւ հետը ուրիշ շատ տեսակ հիւանդութիւններ ունի՝ մէկը քան զմէկալը ծանը եւ սոսկալի. ուստի բարոյական փիլիսոփայութեան տուած խրատները մեծ ազդեցութիւն մը չեն կրնար ընել նախանձունին վրայ: Միայն քրիստոնէական սուրբ հաւատոյ վարդապետութիւնը դեղ մը ունի նախանձին դէմ. այսինքն կատարեալ եղայրսիրութիւն, որով մարդս պարտական է ուրիշի ունեցած աղէկութեանը վրայ այնպէս ուրախանալ՝ ինչպէս թէ իրեն աղէկութիւնը լինել, եւ ուրիշի պատահած փորձանգին վրայ այնպէս տրտմիլ՝ ինչպէս թէ իրեն պատահած լինել. „Միրեացես զընկեր քո իրեւ զանձն քո“ ըսածը այս է: Բայց ուր են

այժմ այս խրատը պահողները: Անձնախրութիւնն ու շահասիրութիւնը այնպէս տիրած են մարդկանց մէջ որ եղբայրսիրութիւնը մէկդի մեացեր է իրեւ հնցած ու միայն վաճքերու անապատներու պահուած առաջինութիւն:

Ամէն մարդիւր հանգստութիւնը, իւր փառքը պատիւր կնայի, իւր շահը կիրնտուէ ամէն բանի մէջ, եւ թէ որ եղբայրսիրութիւն քարոզես, կամ ծաղը կընէ եւ կմերժէ, եւ կամ սիրով կընդունի, միայն թէ կըսէ՝ ուրիշը իմ սրտուոյս եւ իմ շահուս չղբաչի: Եւ ինքը իրեն իրաւունք կիամարի նախանձիլ ուրիշի փառաւրութեանն ու հարստութեանը եւ ամէն տեսակ յաջողութեանը վրայ:

Ուրեմն ինչու կզարմանամք որ այժմու ժողովրդոց մէջ ուր եւ միաբանութիւն չկայ. միթէ կարելի է որ նախանձու ախտին տիրած տեղը հասարակաց աղէկութիւն մը սկսի եւ առաջ երթայ. ոչ ապաքէն արդէն եղած աղէկութիւններն ալ անով կիսափանին ու կրժանան: Երբոր մէկ ազգի կամ ժողովրդեան մը մէջ ամէն մարդ կուզէ մեծ լինել, եւ միայն ինքը մեծ ճանշուիլ, միայն իւր խօսքը առաջ տանիլ, այն ժողովրդեան ինքզինքը կառավարելը շատ զժուար բան է, իսկ հասարակաց աղէկութեան մը վրայ միաբանիլը՝ անկարելի:

Ա.ՌԱԿ

ՓԻԳ ԵՒ ՔՈԹՈՑ.

Առևնով փողոցներն վիզ մը առեր կանցընեին.

Փիզ ըսած ալ այս կողմերս չեր տեսնըւած ամենեւին.

Առաստի շատ մը ժողովուրդ հետո մէկտեղ կըքայէին:

Անդին ասոնց առջին քրուտ մ' եւա. խօստ կըռուասէր.

Տեսնէիր՝ ինչ կանչ ու ճիշ, ինչպէս հաջք կըկըսդրուակը.

Անպատճառ փըդին վախ տալ կուզէր խելքովն ողորմելին:

„Զայնըդ քաշէ, զրացի աղբար“,

Ասաց զամփոք մեր քրուտին.

„Զա տեսներ որ խաղք եղար.“

„Դուն ով եւ ու փիղը ով.“

„Անա քու նեւքը է բրանքիր.“

„, իսկ նա հանդարտ ու անխրուով

„, Հաջուածքի ուշ ալ չիզըներ“:

— „Հա հա հա, աղէկ զրտար“,

Պատախանց մեր քրուտը.

„, Եմ միտքը չընասկըցամք.“

„, Առուանց կանչեմ կըռուիմ հնար,“

„, Մնձ քանի մէջ երևանամ“

„, Որ շըներուն այս ըսել տամ.“

„, Տեսէք քրուտն ինչպէս քաշ է“

„, Որ փըդին դէմ ալ կըհաջէ“:

Ք Լ Ա Թ Ի Լ Տ է ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Հ ի ն .

Անցեալ տարի յունիսարի 30-ին՝ նախոլէն իշխանը, որ է նադրուկոն Գ կայսեր հօրեղ-
քոր որդին, պատկուցաւ Սարտենիոյ թագա-
ւորի Վիկոոր-Էմմանուէլին զատերը, Քլոթիլ-
դէ-Մարիամ-Թերեզա իշխանութեայն հետ, որ
ծնած է յ2 մարտի 1843: Այն առթով մեծ հան-
դէնելու կատարուեցան թէ Թուրին՝ Սարտե-
նիոյ մայրաքաղաքը՝ պատկան օրը, և թէ
իֆարիզ՝ երկու նորապասակ ամուսնաց հոն
հասած օրը:

Կայսրուհին շնորհաւորութեան զիր գրեց
իւր հարսին, խոստանալով որ յանձն իւր պի-
տի զանէ մտերիմքարեկամուհի մը: Եւ յիրաւի,
Քլոթիլդէ իշխանուհին իւր անուշ բնաւորու-
թեամբը շատ սիրելի եղաւ ոչ միայն կայսրու-
թեայն, այլ և բոլոր պալատականաց:

Այն ամուսնութիւնը՝ որչափ ալ ներքին բան

մը պիտի համարուէք երկու թագաւորուկան
գերդաստանաց մէջ, ու քաղաքական տեսու-
թիւն կամ հետեւանք մը պիտի չունենար,
ինչպէս Գաղղիոյ պաշտօնական „Մօնիթէօր“
լրագիրը կծանուցանէք, սակայն շատ չան-
ցաւ, քաղաքագիտաց գուշակութիւնը կատա-
րուեցաւ: Գաղղիոյ ու Սարտենիա բնականա-
պէս նիզակակից եղան իրարու, ու միոյն թրշ-
նամին միւսոյն զէնքերուն դէմ ալ մենամար-
տելու յանձնառու եղաւ:

Երկու ամիսէն՝ ապրիլի 27-ին երկու դաշ-
նակցաց ու Աւստրիոյ մէջ բացուեցաւ այն պա-
տերազմը՝ որուն վախճանն էր ետակոյ ան-
կախութիւնը. եւ թէպէտ պատերազմը Վիլլա-
ֆրանքայի հաշտութեամբը յուլիսի 11-ին վեր-
ջացաւ, բայց նորա հետեւանքները ահա տարի
մըն է որ կուսնեմք եւ դեռ պիտի տեսնեմք:

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՀԵՄԱՐՍՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՅՅ.

Հայ գրաւոր խնդրոյ զիսաւոր կառավարչաց Լազարեան ձեմարանին կհատարակեմք հետազոյ կանոնները, զորս արդէն ինքեանք առանձին տեարակով տպագրեր են հայերէն եւ ռուսերէն:

Կ Ա Ն Ռ Յ Ք

Վասն ընդունելոյ Լազարեան ձրիալար որդեօյիրը, Հոգեւորական և Նախակրական բաժինների աշակերտը.

Կառավարութիւնն Լազարեան ձեմարանի Արեւելան լեզուաց հարկաւոր է համարում հասուցանել ի զիսուրին Մուսասամին մէջ բնակող Հայոց, որք ցանկան իւրեանց որդիքը կամ ազգականիք տեղաւորել ի րիս, Ա. Լազարեանց ձրիալար որդեօրաց, Բ Հոգեւորական, և Գ Նախակրական բաժինների աշակերտաց, թէ այսունեւ ուրիշ կերպով չեն կարող մանկունք ընդունուիլ ի լիշատակեալ կազմ ձրիալար աշակերտաց, բայց միայն՝ պահպանելով նետագայ պայմաններ և կանոններ, որք են.

Ա. Խնդիր ասոյ մամանակին վասն ընդունելոյ ի րիս այնպիսի աշակերտաց՝ պարտական և յարակցել վկայական բուլրքը վասն ծննդեան և միրտութեան, վասն պատուասի ծարքի, վասն կոշման ծննդաց, և վասն շաւուրութեան. իսկ հարկաւու անձինք բաց յայտնան պարտական են առաջի առնել վկայական բուլրքը արձակման յիւրեանց հասարակութեանց:

Բ. Ի ձեմարան մասնուղաց ի սկզբան անդ ուսումնական ասւույն պահանջում են նետեւեալ տեղեկութիւններ.

Վասն մասնելոյ յառաջին դասաւուն. ի Կրօնական ուսմանց՝ կարեւորագոյն աղօրբենք, Հանգանակ Հաւատոյ, և ասանարանեալ պատուիրան Ասունձոյ: Կարդալ եւ գրել Հայերէն, Ռուսերէն և Գաղղիարէն: Չորս առաջին կանոնի բուլրամութեան (չետրե պերա ձեմետեան արհետէտիկա).

Վասն մասնելոյ յերկրորդ դասաւուն. ի Կրօնական ուսմանց՝ Համառօք Քրիստոնուում, Ա. Մոկրեանց: Ի Հայոց լեզուէ՝ զիսաւոր ձեւն փոփոխական մասանց բանի, ձեւն նորովմանց անուանց, և խոնարհմանց կանոնաւոր բայից: Ի Մուսաց լեզուէ՝ Քերականութիւն Հայկական լեզուի, Ա. կմին:

Գ. Պուստաց լեզուի. Տերականութիւն Հայկական լեզուի, Ա. կմին:

Վասն, զիսաւոր կանոնն Համաձայնութեան, բարգմանութիւն դիւրիմաց համուածոց: — Ի Մարեմարիկայ՝ ամբողջ բուլրամութիւն: Համառօք ընդհանուր Պատմութիւն:

Վասն մասնելոյ ի յերրորդ դասաւուն. ի Կրօնական ուսմանց՝ Առակախօսութիւնն Քրիստու, Եւ Պատմութեանց, Մարգարիկ, Առաքելոց և այլոց եւեւելի աճանց, բարեալ ի Հին և ի Նոր Կամկարանաց: Ի Հայոց լեզուէ՝ Համաձայնութիւն: Ի Մուսաց լեզուէ՝ Համաձայնութիւն: Ի Գաղղիական լեզուն՝ մանրանուն տեղեկութիւնն Համաձայնութեան, Թարգմանութիւն ի Գաղղիական լեզուէի Մուսա: Ի Մարեմարիկայ՝ մանրանուն տեղեկութիւնն գրութանութենք (Подробное знание арифметики): Յերկանափուրքենք (изъ Геометрии) մինչ ցայն մասն՝ որ կուզում է Պրոպորցионаլնու լուսն: Բնդիմանուր պատմութիւն, և Մուսաց պատմութիւն համառօք: Առաջնագրութիւն Եւրոպիոյ (†)

(†) Պատմական մատենանք.

Ա. Կրօնական ուսմանց՝ Համառապատում, Ա. Մոկրեանց: Քրիստոնապատում, նոյն նեղինակի: Առակախօսութիւնն Քրիստոսի ի Քրիստոնապատում տեսորակեն նոյն նեղինակի: Համանազ Քրիստոնական հաւատոյ, նոյն նեղինակի:

Բ. Հայոց լեզուի. Քերականութիւն Հայկական լեզուի, Ա. կմին:

Գ. Պուստաց լեզուի. Смирнова учебникъ русскаго языка, курсъ первыи վասն առաջին դասաւուն, курсъ второй վասն երկրորդ դասաւուն, և վասն երրորդ դասաւուն Պеревътъкъ Практическая русская грамматика, часть III.

Դ. Մարեմարիկայի. վասն առաջին դասաւուն Ռуководство къ арифметикѣ Буссе, часть I; վասն երկրորդ դասաւուն տого же руководства, часть II; վասն երրորդ դասաւուն Պеревътъкова Гимназіческій курсъ чистой Математики, часть III, Геометрія.

Ե. Աշխարհագրութեան. Օբուսեկու Վсесобщай географии учебная книга.

Զ. Պատմութիւն. վասն երկրորդ դասաւուն՝ Եղրե Վсесобщая исторія въ рассказахъ для дѣтей; վասն երրորդ դասաւուն՝ Րուսскій языкъ и грамматика изученію Русской исторіи Устрагова.

Է. Գաղղիական լեզուի. վասն առաջին և երկրորդ դասաւուն՝ Firmin, le guide de l'enfance, ou Cours pratique de la langue franâaise à l'usage des commençants; վասն երրորդ դասաւուն՝ Noël et Chapsal, abrégé de la grammaire franâaise.

Դանօր, Վերոյիշեալ տերթեուքին տես պահանջում յայն առակերտաց, որք ցանկան մասնելու ի նախակրական բաժինը, որոյ մէջ բնդանուում են մասնելուն յ8 տարեկանն մինչ յ10 տարեկան, առանց հարցանուուքան:

Գ. Միայն այն Հայազգի մասնելուն կարող են բնդանուիլ ի վերոյիշեալ յերիս կարգ ձրիավարծ առակերտաց ձեմարանի, որք պատրաստուած են համաձայն վերոյգրեալ ցուցակի: Վասն հաստատապէս հաստելոյ այս նախականի՝ Կառավարուքին ձեմարանի դիմում է արու առ տեղական ուսումնարանն Հարց, որք գտանուում են ի Տփիսիս, յերեւան, յէջմիածին, ի Նոր նախական, ի Թօնողոսիա, յԱսրախան և յայլ հաղասի, խնդրելով, որ ննին համաձայն ձեմարանի ցուցակին զիշուուած առակերտացուուք ի կանդիդատը ի շարու ձրիավարծ առակերտաց, և ասն նոցա յունեն անզամին վկայական բուքքի ի մասին ունելոյ նոցա բառ բաւականին այն համուքիներ, որք պահանջրւում են վասն մասնելոյ շորս գասանց միայն մէջ: Վասն որոյ

Գ. Ծննդի այն կանդիդատից՝ որք սիմի նառուին ի թիւս ձրիավարծ որդեգրաց, պարտական են, յէս սամանը գրաւոր վնաւազիր ի Կառավարուքին ձեմարանի, յառաջ բան զուղեւուիլ զնոյն կանդիդատսի Մոռկլա, ներկայացուցանել զնոս ի նախանձուուքին յիշեալ ուսումնարանց մէջ, և շուշարիկէլ բջնոս ի ձեմարան բանի որ տես սացած յուսումնարանց այն բաւարար վկայուքիներ, զորս պարտական են նոյս առաջի առնել ձեմարանի Կառավարուքին յէս հասանելոյ ի Մոռկլա: Առանց այս վրկայականց ոչ ո՛վ առնելի իրաւունք մասնելու ի թիւս ձրիավարծ որդեգրաց ձեմարանի:

Ե. Կողուած կանդիդատն ի համբ ձրիավարծ որդեգրաց յիշեալ երից կարգաց, յէս հասանելոյ ի Մոռ-

կլա, ուրիշ կերպին տես կարող բնդունուիլ ի ձեմարան, երկ ու երաշխառուուքին Մոռկլայի մէջ զրամանող անձին, այսինքն՝ ազգականի կամ բարեկամի, որ զրով կը պարտաւորուի բնդունել զնա դարձեալ իւր մօս, երկ պատահի նմա արձակուիլ ի ձեմարանի վասն օրինաւոր պատճառաց յառաջ բան զաւարելու զուտան:

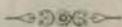
Զ. Որպէսի ձրիավարծ առակերտաց՝ թէ նոյս, որք կարձակուին ի ձեմարանէ յառաջ բան զաւարելու զուտան բնրացք, և թէ նոյս, որք կաւարտէն զուտան բնրացք, ու ինչ դրամական օգնուքիւն սահարար տես վասն վերադառնորդ ի հայրենիս: Եւ այսու պատճառաւ:

Է. Երբ որ կը մասնեն նոյս ի ձեմարան, նոցա ծննդին կամ ազգականին պարտական են միւս վկայականց նես ի միասին առաջի առնել նոյնուի գրաւոր պարաւանդուքիւն, որ երկ պատահի իրեւանց որդուց կամ ազգականաց արձակուիլ ի ձեմարանի յառաջ բան զաւարելու զուտան բնրացք կամ յէս այնովիկ՝ վասն որպիսի և իցէ պատճառաց, ինեւանց ծննդին կամ ազգականին՝ ունին իրեւանց վերայ առնուու զնանապարհական ծախիք. իսկ՝ որք կցանկան վկայանց որդիքը կամ ազգականիքը, սակ ի շարու ձրիավարծ Հոգիւուրական Բամնի, նոյս՝ բաց յայնանէ, պարտական են առաջի առնել գրաւոր պարաւանդուքիւն, թէ ինեւանի երեկ անհանգիս առնելու տես զնեմարանի Կառավարուքին խնդիրներով վասն ազատ կացուցանելոյ զիշեւանց որդիքը կամ ազգականիքը ի ծառայելոյ Հայոց եկեղեցիներում, նոյնուոր զպրոցներում եւ Առաջնորդական առեւններում:

Ը. Ի շարու ձրիավարծ Լազուրեան որդեգրաց բնդունուում են առաւելապէս շբաւոր Հայ ազնուականաց որդիքին:

ԱՐԱՐԻԹ ԳԵՂՆ

Ո-ՈՒՍԻՈՑ ՈՒ ԶԵՆՈՅ ՍՈ-ՀՄՍ.ՆՅ.ԳԼ.ՈՒԽ.

Արեւելքան Ասիոյ ամենէն մեծ գետերէն մէկն է: Ամուռ բոււած գետը, որ Պարքատապահն կամ Զինեկնան լեռներէն կըդիմի 48° 50' հիւսիս. լայնութեան տակ: Ինչպէս Ասիոյ ուրիշ մէկքանի գետերը՝ եւ առ եւս այլեւայլ անուններ ունի. բդիած տեղը կըսուի Օնօն. իսկ իւր բնթացքին ամենէն առելի հիւսիսային դիրքն հասած մամանակը՝ կիլոչուի Ամուռ, որ եւ իւր սովորական անունն է: Եւ որովհետեւ

չորս կողմը պատող լեռները մթին անտառներով լեցուն են, անոր համար Զինացիք Մաղաղիկին — ուրա կանուանեն այս գետը, որ մեր սեւուր ու Տաճկաց զաւառ անուններուն կը պատասխանէ:

Ամուռ գետը իւր երկարածիզ բնթացքին մէջ շատ մը մանր գետակներու ջրերն ալ կը բնունի, անով աւելի ալ մեծնալով ու սրանով, Ռուսի Ասիոյ բնդարձակ գաւառներէն

Արման գիտն. — Բուօնու և Շիախան ստիլիստիկայով:

շատր կարելէն անցնելէն ու 680 վերսթ տեղ
վազելէն ետև՝ Զօքա կղզոյն դիմաց կթափի
Խաղաղական ՌԱՄԻանոսին մէջ :

Ամուռ զեար վերջի տարիներս աւելի ծա-
նօթացաւ եւրպայի, որովհետև Առևսից Զինաց
հետ ըրած դաշնագրութեամբը Զինաց բոլոր այն
վարի զաւառները զորս Ամուռ կոռոգէք՝ անցան
Առևսաց ձեռքք, ու Ամուռի ջրերն եղան բնական
սահմանագլուխ երկուց կայսերութեանց :

Առաջ տէրութիւնը այս դաշնապրութեամբ
ոչ միայն նոր եւ ընդարձակ գաւառներու տէր
եղաւ, այլ որ աւելի մեծն է՝ իր ասիական
վաճառականութիւնը Ամուռ զետոյն ձևոքովը
բոլորովին նոր կեանք կառնու, վասնի այսու-
հետեւ կրնայ Սիափիրի վաճառքները այս մեծա-
յաղթ գետին ընթացքուր զրկել յԱվիանոս ու

ԵԿԵՊԵՅԻ ԱՐԲՈՅՆ ՅՈՎԱԿԻՄԱՅ ԵՒ ԱՆՆԱՅԻ ԽԹԵՐԴՐԱՍԻԱ,

Եւ պաշտպան քաղաքին

ՀՈՅՍ ՊԱՐՈՆ ՆԱՀԱՏԱԿ

Խրիմու Հայոցս, եւս եւ ուրիշ քրիստոնեաց ազգաց, անուանի ուխտատեղիներէն մէկն եղեր է. հարթւրաւոր տարիներէ լիմեր՝ Թէոդոսիոյ հարաւային կողմը բարձրադիր լեռան վրա շինուած ծովանայեաց եկեղեցին սրբոց Յովակիմայ և Աննայի, ծովաց Ա. Աստուածածի:

Ատենով այս եկեղեցւոյն քովը վաճք է եղեր .
Եւ Թէղոսիս քաղաքը այնչափ ընդարձակ էր
կրտեն , որ հայ բնակիչներուն տները միշչեւ այց
վաճքին քովերը կհասնեին : Այց ժամանակները
ու թուն հազար հայ կհամրուի եղեր այս տեղ :

Գրեթէ հարիւր տարի կայ որ այն վաճքը
բարբառին քանզուեր ամենաացեր է. բայց ե-
կեղեցւոյն երեք աւերակ պատերը գետնին երե-
սէն տեղ տեղ կէս կանզուն՝ տեղ տեղ ալ մին-
չև չորս կանզուն մեազած, եւ փատակի քարե-

անկեց յԱմերիկա և յԵվրոպա; Այս առաջ եւ-
րոպա վաճառք բերելոյ համար պէտք էր հա-
զար վերսթ ճամբայ ընել, և ան ալ այնպիսի
անկոխ ու անանցանելի տեղերէ: Այսու՝ Սի-
սիիրի մեծամեծ ճախութիւններէն տէրութիւնը
չէր կրնար մեծ օգուտ մը քաղել: Խակ այժմ
արդէն սկսան շոգենաւերը բանիլ Ամուսի ջրե-
րուն մէջ, զաղթականներ կդրկուին ու կհաս-
տառուին սահմանազիսին եզերքը, ու վաճառա-
կանութիւնը տէրութեան հովանաւորութեամբը
մեծ գործունեութիւն սկսաւ զուգրնել:

Գրուած գեղեցիկ պատկերին մէջի երեւցող-
ները Զինվաճ լուսերն են, որոց մէջէն կանցնի
Ամոռ. բնակարան երեւցած կողմբ՝ Ռուսիոյ
մասն է, խոկ դիմացի ափունքը՝ Զինաց սահ-
մանազյուխն է:

բովք ծածկուած, օրէ օր փառալու վրայ էր:
Այսու ամենայնիւ բարեպաշտ ժողովուրդները
զարմանալի ջերմեւանդութեամբ եւ հաւասով
անդադար այն տեղը ուխտի կյանախէին, եւ
շատը իրենց եռանդուն խնդիրքը ընդունած
լեռնէն վար կիցնային ուրախութեամբ:

Ա.Յկէց իզատ՝ սրբոց Յովակիմայ եւ Ա.Յնայի
տօնին օքք այն աւերակներուն մէջ ժամ ու սուրբ
պատարագ կմատուցուէր, թէպէտեւ ետքը նոյն-
պէս անպատսպար երեսի վրայ կձգուէր սուրբ
սեղանը՝ կրխան անցաւորաց եւ անբանից:

Աւատաւորաց դիտաւորութեանը մէջ անմոռանալի էր եւ է միշտ՝ նաեւ նոյն եկեղեցւոյն մէջ թաղուած Լոյս Պարտն նոր նահատակին գերեզմանը, որոյ աւերակացը վրայ իրենց շերմեռանդութիւնը կկատարէին, բայց եւ ո-

բոշ չեմ գիտեր նորա սուրբ ոսկերաց եկեղեցւոյն որ կրդմք հանգչիլ:

Այժմու Առաջնորդին առաջին ջանքերէն մէկն եղաւ անցեալ 1858 տարւոյն մէջ՝ այն սուրբ ուխտատեղին վերանորոգել, այսինքն հին հիմանցը փրայ բարձրացրնել եկեղեցւոյն չորս պատերը եւ ծածկել. եկեղեցւոյն դիմացն ալ, հին վաճարին աւերակներուն տեղը, չափաւոր մեծութեամբ ժամատուն կամ ժամակոչի բնակարան մը կանգնել: Աւստի իւր վիճակին հաւատացելոց առատաձեռնութեանն ու շերմեռանդ բարեպաշտութեանը դիմեց շրջաբերական նամակով մը, որոյ օրինակը այս է.

„Թիուսի Քրիստոսի ծառայ Գարդիկ վարշապէս Արվագեան Տեղակալ Առաջնորդ. եւ այլն:

„Յայտ լիցի Քրիստոսաէր ժողովրդոցդ՝ զի իկարգի անդ փառաւորեալ ուխտատեղեաց վիճակին մերոյ հոչակաւոր է առ մերազնեայ հաւատացեալս եւ առ օստարազգի ժողովուրդս Քրիստոնէից կիսակործան Եկեղեցի Սրբոց Յովակիմայ եւ Ա.Յ.Յայի որ է մերձ իթէոլորսիա:

„Մինչեւ ցմեր իսկ աւուրս խուռն բազմութիւնք բարեպաշտից անդագար դիմեն անդը հաւատով եւ առնուն զնայցուածս իւրեանց, մանաւանդ յուխտի աւուրսի, յորս եւ պատարագն սուրբ մատչի իմերայ ցաւալի աւերակաց Եկեղեցւոյն:

„Յայտ գեղեցիկ եռանդն հաւատացելոց անսեալ մեր՝ փառս տուաք Աստուծոյ եւ քաջալերեալ յուսով բարեխօսութեան գերեքաշնիկ ծնողաց Տիրամօրն, խորհեցաք բաձրացուցանել զրմունս Եկեղեցւոյն իմերայ բուն իսկ հին եւ հաստատուն հիմանց նորին, եւ ծածկել զինուածն փայելու յարկաւ եւ զմբեթիւ:

„Եւ արդ սովին յորդորական զրովս հրափեմք առ հասարակ զբարեպաշտ հաւատացեալս իթքիստոս զարս եւ զկանայս փութալ հաղորդս լինել այս բարեգործութեան, տա-

լով զիւրաբանչիւր նուերս կամաւորս, եւ արձանագրելով խոերակի աստ զանուանս իւրեանց եւ զնուիրեալ գումարսն՝ որ շատ եւ որ սակաւ: Ընդ որոյ եւ զիառուցումն փոխարինին մաղթեմք նոցա ինրաշագործ եւ յառատապարգել բաշխողէն ամենայն բարութեանց՝ որ սրանչելին է խուրբս իւր:

Այս նամակն որ վիճակին ամենայն եկեղեցեացը մէջ կարդացուեցաւ, խորյն փութացան բարեպաշտ ժողովուրդները բառ չափու կարողութեան իրենց տուրքը նուիրել, անուննին եւ տուածնին զրելով ժապավիճեալ և վաւերացեալ տեսրակներու մէջ, ինչպէս որ տեղւոյս կարգն է:

Այս կերպով հաւաքուած ստըկին գումարը 5000 բռապիկն աւելի եղաւ, շինութեանք ծախքին զրեթէ հաւասար, եւ Խալութեան Յախշի ազգամէր եւ բարեպաշտ վաճառականը յուղարկեց Մոսքուայէն նորաշէն առանքին նուեր մէկ զեղեցիկ սկին մը եւ բուրփառ:

Եկեղեցւոյն շինութեան նաւակատեաց հանդէսը փառաւորապէս կատարուեցաւ 1859-ին, ապրիլի 28-ին, յորում բոլոր ժողովուրդը Եկեղեցական զարդերով ու երգերով թափօրոպէս զնաց Հրեշտակապետաց Եկեղեցիկն մինչեւ նորաշէն Եկեղեցին, եւ նոն Եերկայ եղաւ հանդիսաւոր պատարագին, ու այն հանդիսին յարմար իմաստով տրուած քարոզին:

Այնունետեւ սովորութիւն ալ դրուեցաւ որ ամեն տարի՝ բաց խարբոց Յովակիմայ եւ Ա.Յ.Յայի տօնին օրէն, որ Եկեղեցւոյն բուն ուխտի օրն է, ապրիլի 28-ին այն նաւակատեաց յիշատակը կատարուի հանդիսաւոր կերպով իսպատի Պարոն Լոյս նահատակին՝ մասնաւոր պաշտպանին թէոլոսիոյ եւ ամենայն ազգիս Հայոց:

Այս տարուան նաւակատեաց օրը շարադրուած բանաստեղծութիւնը դնեմք այս տեղ.

Լ Ո Յ Ս Պ Ա Ր Ո Ն

ՆԱՀԱՏՈՒ ԹՒ-ԹՈՅՈՒՅԻՑ

Ա.

Զո՞ւ այդ խուժան մոլեզին
Զեռս յետ կապեալ ու ն իյանուր,
Աղաղակաւ առտանին,
Զմիւնամք խըռնեալ կոխեալ յահուր.
Մի յանցաւո՞ր պատապարտ,
Կամ աւազա՞կ արիւնարրու,
Թէ ապըստամք մահապարտ
Զումէ լիցին վըրիժառու:

—Աչ. Թէ շընթայքն յանցաւորի,
Բայց է նական իւր անմեզի:

Դա պարմանի զուարթափայլ,
Աչօք դիմօք իւր եռանդուն,
Որ անվեհեր անայլայլ
Դընայ ըգիետ կամաց նոցուն.
Եւ ընդ բիւրուց լուտանաց
Զոր ըզգայսեն յերեսն անմեզ,
Եւ ընդ բիւրուց մաղթանաց
Զոր արկանեն առ նա շըքել,
Դա զայս մի տայ պատասխան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Ատեան բացաւ իդատել,
Եւ դատաւորն ողոքաւոր
«Որդեսա՞կ, քեզ զի՞ է մոլել»,
Անէք առ նա իգութ պըզուոր,
«Թէ մանկութեան եւ գեղոյդ
«Գու անըզգայ իցես, ո՛վ Լոյս,
«Դթեամ ծաղիկ ես մարմնոյդ
«Յոր սըփուեցից ըգիեշո եւ լոյս»:
Բայց նա մի տայ պատասխան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Բա՛թէ, փոխեալ անդանօր
Դատաստանաց կարգ եւ օրէն,
Որ աղաչէն՝ դատաւոր
Եւ կապեան այն է որ ժըխտէն.

Նա աղաչէ շնորհել կեանս,
Սա ըզըլնորիսն այն ընթադրէ.
Նա զանմեղին զուր մեզանս
Բառնալ նըզնի կրօնից դըրժող.
Սա զայս մի տայ պատասխան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Աղաչանաց անդ ըզիետ
Ար ցընդեցան անգամագիտ,
Հապանալիք չարակէտ
Եկին բաչին խախտել ըզմիտ.
«Թէ չըթողուս, ասէ, զայդ
«Կրօնն մոլոր՝ բատոյզ թնդ մերս»
«Կրգուեալ զի քեզ բարկանայթ
«Էզրարկութեան թափեմ շանմեներս»:
Եսկ նա մի տայ պատասխան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Եւ յարձակին փոյթ ընդ փոյթ
Դահինք վառեալ իզէնս ահեղ,
Իբրեւ իդաշտ մարտի դռոյթ
Տալով յանգէն մարմինն անմեղ.
Անզէն . . . ոչ, Լոյս չըր անզէն,
Սուր եւ ասպար ունի նա Խաչ,
Յոր պատրսպար հոգեզէն՝
Իմենամարտ մատչէր յառաջ,
Զայս մի տալով պատասխան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Բայց յայն տանջանս սաստկագոյն՝
Յոր սոսկային տուռդը եւ ինընին՝
Լուծաւ մարմին պատանւոյն,
Այլ կայր անըզժ, անշարժ ոգին.
Թառամեցաւ մահակիր
Իբր ըզգուշան անկեալ յարօտ,
Փակին շըրթունք վարդածիր,
Աչք կըկոցին երկնակարօտ.
Բայց սիրտ մընչէ յաւիտեան.
«Ես Քրիստոսի եմ զօրական»:

Բ.

Ո՞վ զօրական քաջամարտ,
Քեզ երանի՛, հասեր մարտին քում յաւարտ,
Հասեր յաղթող անպարտելիդ իհանդէս,
Պրսակելով յարիւնաներկդ անդ իգէս:

Փառացդ՝ յերկնից մինչ յերկիր
Անմահունակ ցոլան ճաճանչք լուսամիք,
Եւ սիրտք վառին մեր յայն նըշոյլ եռանդուն
Ըզիետ տենչալ յոր գեղեցիկս հասեր դուն:

Բայց մեր կըուուեալ սիրտք իփուշ՝
Զոր այլընդայլ կարծեմք ծաղլունը քընքուշ
Ըզիետ նոցա յամեմք ծուլամք ծաղկաքաղ,
Եւ խտատասկ կապեմք պըսակ մեզ, աւա՛ղ:

«Յ՞ն դու, ո՞սուրբ պատանի,
Դուզոր պատուեմք այսօր առ քոյդ տապանի,
Ցաւոցս ըզցաւըս քո տըւեալ մըխիթար
Ըզսիրտըս մեր ըզժանրացեալս իվե՛ր առ:

Ահա շիբմիդ խեղան
Ըզսիրտս հանեմք իպատարագ անարեան.
Ո՞հ դու ըզիուր որով լըցաւ սիրտդ անկէզ՝
Արկ եւ ծախի առ էն եւ մերս ողջակէզ:—

Գ.

Լո՞յս, սիրտս ըզքեզ սիրեա՛ց յոյժ,
Դում յիս ծընաւ ընտանի.
Թէսկէս ըզքեզ ծանեայ նոր,
Բայց ըզձակամ է ոգի.
Կարծեմ ըզքեզ քարեկամ
Ինձ այս կենաց եւ ընկեր.
Որպէս թէ նոյն յաղերաց
Արբեալ ըզկամն էր սիրտ մեր:

Ասեն թէ դու չունէիր
Քեզ քարեկամ ընկեր զոք,
Այլ թէ անկեալ աստ պանդուխա'
Ունէիր սիրտ լի ցաւօք.
Ծովուն երբեմն առ ափամք
Անշարժ յոտին զերթ ըզվէմ
Չալեաց շառաչ լըսէիր
Լըոիկ մընչիկ թաղծադէմ.

Եւ կարծէիր թէ բերեն
Քեզ սիրելեացդ ըզիագագ,
Էզմօր համբոյրս անուշակ
Եւ քեռ ըզձայն սիրանուագ.
Եւ սիրտ հալեալ իկարօտ
Խոր հառաջանս անդ իեղոյր,

Եւ իբր ըզգետ իծուլու
Թափէր հեղեղս հազար բիւր :

Եւ այլ երբեմն իկանաչ
Ելեալ ըըլոցն իկատար
Կալամախից նըստելով
Էնդ ըստուերօք լայնատար,
Հրատապ սըրտիդ խընդըէիր
Հեղուլ հովիկ կամ շուք սեաւ,
Եւ մերձաւոր ջինչ յաղբիւր
Նիշուցանել ըզժարաւ:

Քանից ըզքեզ, Լո՞յս, քանի՛
Լուսին գիշերց շողշողուն
Եգիտ անդէն հըսկելով
Իբր ըզկաննեղ սեղանոյն.
Քանից անգամ եւ աստեղք
Զիւրեանց նըշոյլըս տըխուր
Ոչ խառնեցին ընդ վըտակս
Որ քոց յաշաց զեղանիւր :

Դ.

Ո՞վ սուրբ պանդուխտ, Ո՞ոլ ըզքո
Յիշեմ ըզցաւս եւ ըստէպ,
Քանզի այսու լոկ սըրտիս
Թեմեւացի երաշխէպ,
Որ հայրենեաց եմ եւ ես
Թափառական վըշտագգեաց,
Եւ ես քէս արտասուեմ
Յանձուկ կարօտ սիրեւաց :

Եւ ես, ո՞վ Լոյս, ոի եւ ես
Հասակակցի քեռ քոյին
Այն ինչ արիւն իյոգւոչ
Ետու ողջո՞յն մի վերջին . . .
Որ չիք եւ ինձ մայրենի
Ժըպիտ' բերողն ըզխախոյս,
Եւ չտեսանեմ զոր վասն իմ
Թափեալ անհատ արտասուս: . . .

Լո՞յս, դու սըրտից վըշտահար
Մրացի՛ր յերկնից ըսփոփիչ,
Մինչ արտասուք իմ թանան
Նիբմիդ ըզուրը կափարիչ.
Եւ ընդ ծառովս այս իգում
Զոյր հովանին սիրէիր
Միրտս իտօնիդ յիշատակ
Ծըփի 'նդ երկինս եւ երկիր:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՐԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑԵՅ

Խոսչան նորեն ավելիութեան մէջ է: Միկիխոյ ոտք եւ լուր քանի զնաց մնցաւ ու նւրապայի նշանաւոր քաղաքական դիպուածներուն կարգը անցաւ. վասնպէ որ միայն նաստորակ ժողովուրդը Կարփալպտին կողմը բռնեց, այլ և ազնուականներն ու եկեղեցականները: Միկիխոյ զիսաւոր քաղաքը, այսինքն Փայէքրման ոտք եկեղեռն պէս՝ Սեսինա ու Թրափանի քաղաքներն ալ անոր ննուեցան, և նափունի քաղաքորին կանոնաւոր գօրքը, որ մինչեւ 50 հազարի կհանենք, կրտսեն, քանի մը անզամ բաղրուեցաւ Կարփալպտին և նաշանական ծգեց փախաւ:

Կարփալպտի գօրավարը Խոսչան պատուրեան սիրով վառուած, 1848-ին ինչեր անզադար ետեւ. եղած է որ իւր նուաստակին նասնի. իսկ այս անզամ իւր նայրենակցները կըրդորէ որ Փիեմոնի բազաւորին նես մէտարանին, և իւր նրատարակած յայտարարութեան մէջ կրտ ամենուն. „Միկիխացոց պատուրավաճը Խոսչան բշխանոց դէմ և Խոսչանոց նամար է. ամենայն Խոսչացի պարտական է օգնել և անոր ստրկով, զենքով ու իւր ձեռքին ուժով. . . Բիշովոյն անցած ատենախ մեր պատուրավաճական կանչն է, որ Խոսչան և Վիլտոր Էմմանուէլ.՝ նոյն ձայնը բող և, տուի այժմ նաև բացառունչ նախային ստո ոոր“: Ինք իսկ Մածծինին, որ ատենախ բողը Խոսչան մէկ նաստակածաւորին մը զարցնելու հաշխառէր, այժմ զամներ կըրդորէ ոտք եկելու՝ Փիեմոնին նես միանալու մաքու:

Բոլոր Խոսչան անպատմելի ցնծուրեան ու շարժման մէջ է Կարփալպտին ունեցած յաջողուրեանցը վրայ, և մինչեւ նափունի բնակիչներն անզամ զրկարաց կապասն նորա զարուն:

Ապրձիք եղան քէ Փիեմոնի տէրուրեան յրդուրանօքն ու օգնուրեամբն է Կարփալպտին այնպիսի անակնկալ յաջողուրին գտնելը. բայց Քամուր կոմսը պաշտօնական կիրապով հերքեց այն կասկածը, և իմացուց Պաղպիոյ տէրուրեան քէ Փիեմոնին ալ Կարփալպտին ըրածներուն չհանդիք, բայց անոր արգելք ընել ալ չկրնար:

Օսուր տէրուրեանց մէջ ամենէն աւելի Կարփալպտին կուսակցուրին երեւցրուող Անզդիան է, և Անզդիացիք իրաւի ամենայն կիրապով իրենց օգնուրիմբ կրնեն մասը, բայտուն յայտնի է քէ առանց իրենց շանք մատելու ըն աշխատիր այս բանին մէջ: Նոքա նաև ստակ կծողին Կարփալպտին և անոր օգնական գօրք ինքեւու նամար. տէրուրին ալ այս բանի ամենախ արգելք ըներ, ինչպէս և ոչ Գաղղիան, ոոր միայն ստակ տուողներուն անունները նրատարակելու նրաման չկայ:

Այսպէս անա Խոսչան խնդրոյն վրայ դարձաւ նորեն բոլոր Խորպայի ուշադրուրիներ, դարձեալ պատուրազմի որումնենքն ու կայծակները կըոռան այն զեղեցիկ երկնքին երեաց, և դարձեալ նորա որդիքը իրենց արեամբը կոռուեն Խոսչան գաշտերը: և Ասուուցյ միայն յայտնի է քէ ինչ վեց պիտի ունենայ այս զարժանայ խոսկուսուրիներ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ.

— Խովիսան Պոխարքացին առաջարկութեամբը Վեճ՛ԱՓԱ՛ՅԱՑՐԸ որոշեց որ նախ՝ Ազախու ծովուն վրայ թէմբռուք բուած նաւահանչիսար քաղաք ձեւանաբէ, և այս տեղը բնակի ուղղունքը զանազան արտօնութեաններ ունենան. և որովհետեւ Սես ծովուն արեւելիան հիւսիսային եզերքը եղած Սեսիա ու Նովոսուսիսը քաղաքները արդէն վերջի պատուրազմն զայ վնասուեցան, նոցա բնակիչներուն ալ առաջարկու թէմբռ ու ք փոխադրուի:

Երկրորդ, Կոմլուու մասառականաւորինն ըստէկեցրներու, և Յունարհակ ժողովրդոց մէջ քաղաքական խաղաղաւու ինեաց սկզբունքը նաստատելու մաքով, Վշատիկառիսա բուած աբրոցը՝ որ Առուստանէն Կովկաս տանու զինուուրական նաևապարձին վրայ է՝ քաղաք զանայ, և նոն բնակի ուղղունքուն զանազան արտօնութեաններ ու ազատութեաններ արդի:

— Նամախի քաղաքին տէղը՝ քաղաք կուսակայութեան անուննեցաւ Պարուն, որ առաջ լոկ զաւառական քաղաք էր, և նոն փոխադրեցան նամախի կուսակայութեան բոլոր զաւառաւահական տէղերը:

— Կովկասու նունականաց մէջ քիթասոննուրինն առարկու մաքով միաբանութիւն կամ ընկերութիւն մը նաստա-

տուցան, որյ նամար կամաւոր տուքքեր կնաւարուին նուաց եկեղեցներուն մէջ:

— Կրտսի քէ Խալքային տէղը այսունաեւ. Պալքարտան պիտի վնի զաւառական քաղաք (Եղանակ գործադրութեան կրիմուն)՝ իրեն աւելի մեծ և շատ յարմարութիւններ ունեցու:

— Մայիսի 20-ին նուազրական զիծ նաստատուցան Քիշնա քաղաքին մէջ:

— Շուսիոյ բողադրամները նոր ձեւ պիտի առնուն, կրտսեն, ըստէկած զոյներնին նոյն պիտի մնայ. այս նոր ձեւոյն նըմանը կեղծելու այնքան դժուար պիտի վնի որ լուսազրական ննարքն ալ պիտի չկամբնայ ձառայի:

— Կրիմու պայծառ երկնքին երեւը դէպ ինխախային կողմը ա.սոյ 9-ին իրիկունը սկսաւ յանձնար երեւանալ այս մէծ ու զեղեցիկ գիտաւոքը, որոյ վրայ Կարեւանցի գոշակուրին մը կար արդէն օրազրաց մէջ. բայց ընդարձակ տէղեկութիւններուն կապասեմք անձնանի աստղաբաշխական դիտարաններին որ մեք ալ հրատարակեմք յաջորդ ամսաթերթին մէջ՝ հանդիք կարեւոր ընդհանուր զիտէիքներով:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն հրատարակուած էր Մասեաց Աղաւելոյն միջոցաւ՝ թէ Թէոդոսիոյ մէջ *Oրիորդաց Վարժատուն* բացուեցաւ, յորում պիտի ուսանին աշակերտունիք մեր ազգին այժմեան միանակին պատկանելիք հարկաւոր ուսմունքները։ Այս վարժատուեր կրնդունի միայն երթեւելող աշակերտունիք, այսինքն այն օրիորդները որ առաւօտը կերթան դպրոց, եւ երեկոյին առև կրառնան։ Եւ որովհետեւ ուրիշ քաղաքներէ ալ սկսան զանուիլ փափաքողք իրենց զաւակները այս վարժատան աշակերտելու, հարկաւոր դատուեցաւ ունենալ Թէոդոսիոյ մէջ այնպիսի անձ մի, որոյ վրայ ամէնքս վրատան լինիմք թէ ազգային օրիորդները ազգային ոգուլ եւ բնատուր պարկեցաւութեամբ կարող են պահպանուիլ նորա մօտ։

Ահա այս պաշտօնին ամենայարմար տեսաք եւ որոշեցաք հաճութեամբ բազմաց քաջածանօթ նահապետ վարժապետը Թօփմեան, որ եւ սիրով յանձն առաւ այս ազգային աշխատութիւնը։

Աւստի որ քաղաքէն որ կամեցող զբանուի իւր զաւակը այս կերպով աշակերտել Թէոդոսիոյ Օրիորդաց վարժատան մէջ, օգոստոսի սկիզբէն կարող է ուղղակի զրկել նահապետ վարժապետին անենայն վատահութեամբ։

Վարժատան տբուելու տարեկան վարձքէն իզատ, որ է 66 բուլլի արծաթ, ինչպէս որ հրատարակուած էր ամսագրոյն մէջ, նահապետ վարժապետին մօտ մնալու համար զաւակ յուղարկողը պիտի հատուցանէ տարեկան 120 բուլլի արծաթ, իւրաքանչիւր կէս տարեկանը կանխիկ. Եւ օրիորդը արտաքին հազուստէն իզատ պիտի ունենայ հետք բաւական ներմակեղէն, պատառաքաղ, դըրգալ, սանուր եւ այլն։

Արտաքին հազուստը յուղարկողը կարող է կամ ինքը պատրաստել, կամ քաղաքին մէջ ծանօթ մէկուն յանձնել, եւ կամ նահապետ վարժապետին. որովհետեւ կարելի եղածին չափ միաձեւութիւն ունենալու են աշակերտունիք նույն հազուստի կողմանէ։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՐԱԿՐ
Դպրոցին Օրիորդաց Հայոց Թէոդոսիոյ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

1. Հայութին և Միփրաբեանց կարուիկութիւնը	89	7. Եկեղեցի Ս. Յովակիմայ և Աննայի իթեղոսիա, և պաշտոպան քաղաքին Լոյս Պարոն նահատակ..	99
2. Նախանձու շարութիւնը	92		
3. Առակ — Փիդ և Քորու	94	8. Լոյս Պարոն նահատակ Թեղոսիոյ.—Քերուած ...	101
4. Քլորիւու իշխանութին	95	9. Տեսութիւն արտաքին քաղաքական անցից.....	103
5. Լազարեան ձեմարան Արեւելեան լեզուաց	96	10. Ներքին լուրեր	—
6. Ամուռ գետն. — Ռուսիոյ ու Զինաց սահմանագրութիւնը.	97	11. Յայտարարութիւն Օրբորդաց Դպրոցին Թեղոսիոյ.	104

ԳՈՐԾԱԿԱՐ ԲՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.

Ա.Ճ.ՏԵՐԻԹՈՒՆ, Պ. Ստեփան Գալստեան ձանըմեանց.
 Ա.Ղ.Ե.Ք.Ս.Ն.Դ.Ր.Ա., Պ. Գէորգ Եռևանցիեան.
 ԳՐԻԳՈՐԻ-ՊՈՅԻ.Ի.Ս., Տ. Կարապետ Մերձանեան.
 ԵՍ.Շ.ՄՈՒ.Տ.Ս.Ւ.Ի.Խ.Յ.Յ., Մէրտար Մողոմոն Դրանխութեանց.
 ԵՐԵՒԱՆ, Պ. Նիկողայոս Խայթմազեան.
 ԵՒՊԱ.ՏՈՐԻ.Ս., Պ. Միքայէլ Մուրատեան.
 ԶՄԻՒ.ՈՒ.Ե.Ս., Պ. Պուկաս Պալբազարեան.
 Թ.Է.ՈՒ.Ո.Ս.Ւ.Ս., Գրաստենեակ Խալիպեան Աւսումնարանին.
 ԽԱՐԱՍՈՒ, Պ. Մելքոն Խշանեան.
 ԿԵՐԶ, Յովհաննես Մանուկեան Մերկեաննեանց.
 ԿՈՍՍԱ.Ն.Դ.ՆՈՒ.ՊՈՅ.Լ.Ս., Պ. Ս. Ք. Էլիկիւզէլեանց.
 Ղ.ԶԼ.Ո.Ր, Պ. Յովուշի Խզմիրեանց.
 ՄԵԼԻԹՈՓՈԼ, Պ. Մկրտիչ Գէղտակեան.
 ՄԵՆՉԱԹԸՐ, Պ. Եսայի Անուխեան.
 ՄՈՍՔՈՒ.Ս., Մատք Մազհատրոս Մսերեանց.
 ՆԱԽԻՉԵՎԱՆ, Պ. Եսլիփան Պոպով.
 ՆԻԿՈՄԻԴԻ.Ս., Թանգարան Վերծանութեան.
 ՊԱԹԱ.Ի.Խ.Ս. և Ճ.Ի.Ս., Պ. Գրիգոր Նահապետեան.
 ՊԵՐՏԵՆԱՆՆ.Բ, Պ. Յովհաննես տէ Հոփիկեան.
 ՊՈԹՈՒՇԱՆ, Պ. Յակոբ Մանուկեան.
 ՍԹԱ.Լ.Ի.Ր.ՈՓՈԼ, Պ. Գէորգ Կարապետեանց.
 ՍԻՄՁԵՐՈՓՈԼ, Պ. Գրիգոր Տէօվէթեան.
 ՎԵՆՆԱ, Պ. Նիկողայոս Մարգարեան.
 ՏՐՈԳԻԶՈՆ, Պ. Խաչատուր Էլբասեան:
 ՏՓԼԻ.Ս, Ստեփանոս Քահ. Մանտինեանց.
 ՓՈ.ՐԻ.Զ, Պ. Ճաճիկ Արամեան.
 ՓԵԹՐՊՈՒ.Ի.ՐԿ, Պ. Մովսէս Բուղալեանց.
 ՔԵՇՆԵՒ, Ստեփան Քահ. Ամասեանց.
 ՕՏԵՍՍԱ.Ս, Յովհաննես Քահ. Թաթսիզեանց.
 ՕՐՊՈ.ԶԱ.Ր, Պ. Պետրոս Շահինեան.

ԳԻՆՔ ԲՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան զին ընկերագրութեան լոկ հայերեն մասին՝ կանխիկ հատուցանելի, հան-					
դեկ ծախսիք նախապարհին,		բուպի արծարի 6, որ է ֆրանք 24:			
Տարեկան զին լոկ ուստեւեն և գաղղիառեն մասինն	»	»	4,	»	» 16:
Տարեկան զին հայերեն և գաղղիառեն մասինն	»	»	8,	»	» 32:
Գին միոյ տեսակի	»	»	1,	»	» 4: